

การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

The Guideline Development of the Community Participatory for the Development Learning Resources in the schools under the Secondary Educational Service Area Office 20

ประมวล ไชยโคตร¹, ฉลาด จันทรสมบัติ²

Pramual Chaiyakote¹, Chalard Chantarasombat²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และ 3) พัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาได้แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน และประชาชนชาวบ้าน จำนวน 175 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม 2) ศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 แห่ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน และประชาชนชาวบ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ตรวจสอบและประเมินแนวทางการโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ($\bar{X}=4.73$)

¹ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ M.Ed. Educational Administration, Faculty of Education, Mahasarakham University

² Faculty of Education, Mahasarakham University

และด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ($\bar{X}=4.51$)

2. สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ($\bar{X}=3.74$) และด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ($\bar{X}=3.52$) สภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ($\bar{X}=4.53$) และด้านที่พึงประสงค์ในการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ($\bar{X}=4.46$)

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.96$) และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.94$)

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

Abstract

This research was intended to 1) Study Components and indicators 2) Study of Present Condition and Desirable conditions 3) Developing guidelines of the community participatory for the development learning resources of the schools under the secondary educational service area office 20. The research was divided into three phases. Phase 1: the Components and indicators of the community participatory for the development learning resources of the schools. Contributors include experts 5 people. The instruments used in the study were evaluating. Phase 2: Study of Current and desirable condition for the community participatory for the development learning resources of the schools. It is divided into two stages. 1) Study of Present Condition and desirable condition for the community participatory for the development learning resources of the schools. The sample School were Administrators, teachers, committee of the Primary Education Office, village leaders and wisdom villagers. There 175 samples for the total number. with random sampling by the multi stage random sampling. The tools used in this research were questionnaires. 2) Study the Best Practice 3 schools. Data group were Administrators, teachers, committee of the Primary Education Office, village leaders and wisdom villagers . The tools used in this research were questionnaires. Phase 3: Develop guidelines of the community participatory for the development learning resources of the schools under the secondary educational service area office 20.. Develop guidelines of the community participatory for the development learning resources of the schools. The qualified 5 people verify and assessed guidelines for participation in the management of the basic education the community participatory for the

development learning resources of the schools. The statistics used in analyzing the data were percentage, mean and standard deviation.

The research results were as followed:

1. Components and Indicators of the community participatory for the development learning resources of the schools under the secondary educational service area office 20. The overall a very reasonable level ($\bar{X}=4.62$) considering it was found to be suitable in all aspects. Sort mean score from highest to lowest the thus community participatory for the development learning resources in the schools ($\bar{X}=4.73$) and community participatory for the development learning resources outside the schools ($\bar{X}=4.51$)

2. Present conditions of the community participatory for the development learning resources of the schools under the secondary educational service area office 20. The overall a high level ($\bar{X}=3.63$) When considering it was found that from highest to lowest mean scores are community participatory for the development learning resources in the schools ($\bar{X}=3.74$) and community participatory for the development learning resources outside the schools ($\bar{X}=3.52$) The desirable for the community participatory for the development learning resources of the schools under the secondary educational service area office 20. The overall a high level ($\bar{X}=4.49$) When considering it was found that from highest to lowest mean scores are community participatory for the development learning resources in the schools ($\bar{X}=4.53$) and community participatory for the development learning resources outside the schools ($\bar{X}=4.46$)

3. Assessing the suitability and feasibility of Develop guidelines of the community participatory for the development learning resources of the schools under the secondary educational service area office 20. By the qualified 5 people. The overall was appropriated at a highest level ($\bar{X}=4.96$) and can be used in highest level ($\bar{X}=4.94$).

keywords: The Guideline Development of the Community Participatory for the Development Learning Resources

บทนำ

กระบวนการสำคัญของการพัฒนาคุณภาพประชากรหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถและคุณสมบัติตามที่สังคมพึงประสงค์ คือ การศึกษา ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่ครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล ณ ศาลาดุสิตดาลัยความตอหนึ่งว่า “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล

สังคมและบ้านเมืองใด ให้การศึกษาแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถที่จะรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติและพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 1)

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุล

ระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ส่งเสริม ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยเรียน โดยเฉพาะระดับพื้นฐานและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตและสังคมอันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน 3 มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ตัวบ่งชี้ที่ 1.3 ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ระบุว่าคนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้ และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา ที่จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมแห่งความรู้ โดยเฉพาะมาตรฐานที่ 3 ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับชุมชน บุคลากรและองค์กรในชุมชน ร่วมกันจัดปัจจัย ระดมทรัพยากรและกระบวนการเรียนรู้ภายใน จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ให้บริการวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน สร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภทแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามความสามารถ และเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้ง

ในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ ทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548: 1-9) และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการสร้าง ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษา เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและภายนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและบุคลากรของสถานศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานวิชาการที่กระทรวงศึกษาธิการได้จำแนกงานออกเป็น 17 ด้านนั้น ด้านพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เป็นภารกิจที่สถานศึกษาต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามความถนัดของผู้เรียน และส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ภาวความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนก็คือ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีหลายช่องทาง สถานศึกษามีการจัดทำแหล่งเรียนรู้มากมาย หากแต่การดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ยังไม่มีแนวทางและกระบวนการพัฒนาที่ชัดเจน แหล่งเรียนรู้บางแหล่งจึงไม่ได้ใช้อย่างเต็มที่และขาดการดูแล สนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง ขาดความยั่งยืน ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาอย่างแท้จริง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติถูกละเลย ไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ปัญหาของการมีส่วนร่วมที่กล่าวอ้าง โดยที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงคือ การให้มีส่วนร่วมเพียงผิวเผิน หรือการมีส่วนร่วมแต่เพียงรูปธรรม เช่น ให้ร่วมรับทราบให้ร่วมประชุมแต่ไม่ได้ให้โอกาสได้แสดงความคิดเห็นหรือเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นแต่ไม่ยอมนำไปปฏิบัติ เพราะมีการตัดสินใจล่วงหน้าแล้วว่า

จะเอาอย่างไร สอดคล้องกับ (ฉลาด จันทรสมบัติ. 2553: 4) การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา เป็นหลักการพัฒนาชุมชนโดยมีหลักการ 6 ร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมประเมิณผล ซึ่งยอมรับโดยทั่วไปว่าถ้าสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเช่นนี้ได้จะนำไปสู่ความยั่งยืน แต่ปัญหาที่ผ่านมามีพบว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมหรือพัฒนา ขาดเครื่องมือ วิธีการและทักษะในการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จึงไม่สามารถนำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาได้อย่างแท้จริง

จากความสำคัญและสภาพปัญหาซึ่งชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้้น้อย งบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หรือมีงบประมาณแต่ไม่สามารถพัฒนาแหล่งเรียนให้สามารถใช้พัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงจำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายต้องเร่งเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งจากข้อเสนอแนะ ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้คนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นครู ได้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการศึกษาและรับผิดชอบงานอาคารสถานที่ มีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมความคิด ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนนุ้่นอกสถานศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้เรียน เกิดการเรียนรู้จากหลากหลายช่องทางและเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เกิดความเข้าใจ เกิดความภาคภูมิใจ และสามารถสร้างความตระหนักให้กับผู้เรียนได้

จำเป็นต้องศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เพื่อได้ข้อมูลมาวางแผนพัฒนา เป็นการสร้างความคุณภาพของสถานศึกษาให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นไว้วางใจในการส่งลูกหลานเข้ามาเรียน และส่งเสริมบทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ให้มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้เรียน และเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ ดำเนินการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อันนำไปสู่ความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ สอนองนโยบายการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

2. ได้ทราบสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ที่โรงเรียนสามารถนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ ร่วมกับชุมชนปรับปรุงพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนต่อไป

3. ได้การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 เพื่อให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 สามารถนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศร่วมกับชุมชนและนำไปประยุกต์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใช้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ที่ได้จากการสังเคราะห์การมีส่วนร่วม จากเอกสารของนักวิชาการ ในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น ตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง / กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เพื่อให้สอดคล้องกับคำถามและความมุ่งหมายการวิจัย ผู้วิจัยจึงนำเสนอแบ่งเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

2.2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

2.2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้าวิชาการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ทั้งหมด 63 แห่ง แห่งละ 5 คน รวม 315 คนคน ดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 1 คน ผู้นำชุมชน 1 คน และปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน รวมทั้งหมด 315 คน โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา เป็น ขนาดเล็ก จำนวน 31 แห่ง ประชากร 155 คน ขนาดกลาง จำนวน 19 คน ประชากร 95 คน ขนาดใหญ่ จำนวน 6 แห่ง ประชากร 30 คน และขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 7 แห่ง ประชากร 35 คน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้าวิชาการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ทั้งหมด 35 แห่ง แห่งละ 5 คน รวม 175 คนโดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ของ Krejcie และ Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

2.3 การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของ

ชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 20

2.3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำหน้าที่
ตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางโดยการสนทนา
กลุ่มจำนวน 15 คน

2.3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำหน้าที่
ประเมินแนวทาง ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. กรอบจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย
ที่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของ ผู้วิจัยได้
สังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จาก
เอกสารของนักวิชาการในประเทศ และต่างประเทศ
และสรุปได้ 5 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการ
ระดมความคิด ตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการ
วางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4)
การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 5) การ
มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

2. กรอบแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา
และนอกสถานศึกษาใช้กรอบของ (สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 3-4) ที่จัด
ประเภทของแหล่งเรียนรู้ตามแหล่งที่ตั้ง ของแหล่ง
เรียนรู้ไว้ 2 ประเภท ดังนี้

2.1 แหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล แหล่งเรียนรู้ที่เป็น
ธรรมชาติหรือทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่เป็น
สถานที่ สถาบัน และหน่วยงานที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์
เอกสาร และกิจกรรม

2.2 แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลที่มีความรู้ความ
สามารถในเรื่องต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ
หรือทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่
สถาบัน และหน่วยงานที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งเรียนรู้
ที่เป็นเทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร กิจกรรม
ตลอดจนธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณี

3. กรอบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใช้กรอบ
ของ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
2547: 83) ประกอบด้วย 1) สำรวจแหล่ง
เรียนรู้ 2) จัดทำข้อมูลสารสนเทศ ทะเบียนแหล่ง
เรียนรู้ 3) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
4) กำกับ ติดตาม ประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้
วัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียน
รู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ
ศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และ
สภาพที่พึงประสงค์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
การพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษ
ามัธยมศึกษา เขต 20ระยะการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการ
และผลที่จะได้ แสดงโดยแผนภาพ ดังภาพ
ประกอบ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผู้วิจัยศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ตามประเภทของ 2 แหล่งเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ต้ององค์ประกอบและตัวชี้วัด คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษามีองค์ประกอบจำนวน 5 ด้านและจำนวน ตัวชี้วัด 17 ตัวชี้วัด 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษามีองค์ประกอบจำนวน 5 ด้านและจำนวน ตัวชี้วัด 17 ตัวชี้วัด

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ระดับการมีส่วนร่วม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากการวิเคราะห์ผลต่างระหว่างสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมกับสภาพที่พึงประสงค์การมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ที่มีค่าผลต่างมากที่สุด คือ ความต้องการมีส่วนร่วมในเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา

รองลงมา คือ ร่วมจัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาและร่วมเผยแพร่ ประสัมพันธ์ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา มีค่าผลต่างเท่ากัน ซึ่งชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากกรณีศึกษา สถานศึกษาที่เป็นเลิศ 3 แห่ง มี โรงเรียนบ้านชุมคำ โรงเรียนบ้านหนองดินดำ และโรงเรียนบ้านโนนทอง ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา และภายนอกสถานศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) ใช้กระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผ่านการประชุมระดมความคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันวางแผนสำรวจ จัดทำข้อมูลสารสนเทศ และทะเบียนแหล่งเรียนรู้ 2) ส่งเสริมให้บุคลากรประจำแหล่งเรียนรู้เข้ารับการอบรม ประชุมสัมมนา ศึกษาดูงานระหว่างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ ในจังหวัด และนอกจังหวัด แล้วนำเอาความรู้มาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ขยายผลโดยการนำไปถ่ายทอดให้กับแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ 3) ส่งเสริมการใช้หลักการของ BBL การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ในการพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้น ในการเรียนรู้ 4) สนับสนุนการระดมทุน ขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆ 5) มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล โดยการสอบถาม สังเกต การใช้แบบประเมิน โดยใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านโครงสร้างการดำเนินงาน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาขีดความสามารถ ด้านการจัดการความรู้และด้านการพัฒนาเครือข่าย และสรุปผล 6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการพัฒนา ระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษากับครอบครัว ชุมชน และองค์กรอื่นๆ ผ่านเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ อย่าง เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่กว้าง เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและนำข้อมูลสะท้อนกลับไปใช้ในการสำรวจแหล่งเรียนรู้ครั้งต่อไป

3. ผลการประเมินการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

อภิปรายผล

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษามีองค์ประกอบหลักจำนวน 5 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น ตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ และมีตัวชี้วัดจำนวน 17 ตัวชี้วัด คือ 1) ร่วมคิด กล้าตัดสินใจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 2) ร่วมวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 3) ร่วมกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 4) ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 5) ร่วมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 6) ร่วมวางแผนทางการดำเนินงานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 7) ร่วมสำรวจแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 8) ร่วมจัดทำระเบียบแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 9) ร่วมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ระเบียบแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 10) ร่วมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 11) ร่วมรณรงค์การใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 12) ร่วมประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ นอกการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา 13) ร่วมนิเทศ กำกับ และติดตาม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 14) ร่วมประเมินผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 15) ร่วมรายงานผลการพัฒนาแหล่ง

เรียนรู้ของสถานศึกษา 16) ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างหลากหลาย 17) แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ซึ่งองค์ประกอบของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามประเภทของ 2 แหล่ง เรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาดังกล่าว นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้เรียน เกิดการเรียนรู้จากหลากหลายช่องทางและเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เกิดความเข้าใจ เกิดความภาคภูมิใจ และสามารถสร้างความตระหนักให้กับผู้เรียนได้ ได้ซึ่งข้อมูลมาวางแผนพัฒนา เป็นการสร้างคุณภาพของสถานศึกษาให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นไว้วางใจในการส่งลูกหลานเข้ามาเรียน และส่งเสริมบทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้เรียน และเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ ดำเนินการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อันนำไปสู่ความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ สนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก จากการวิเคราะห์ผลต่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษามีค่าผลต่างมาก

อันดับหนึ่ง ได้แก่ ความต้องการร่วมนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การพัฒนาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ซึ่งชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉลาด จันทรสมบัติ (2550: 260-265) พบว่าการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการวิจัยเกิดบรรยากาศในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดเป็นเจ้าของเครือข่ายการเป็นสมาชิกมีความคิดริเริ่ม วิสัยทัศน์การทำงานแบบมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เกิดความต่อเนื่องและมีพันธะทางใจที่จะดำเนินการด้วยตนเองและเกิดความเชื่อมั่น ในองค์ความรู้ขององค์กรชุมชนตนเองและมีการพึ่งพาตนเองมากขึ้น และด้านการกำกับ ติดตาม ประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของเอกภพ วันช่วง (2552: 57-58) ด้านการกำกับ ติดตาม และประเมินผล ระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชนพบว่าผู้รับผิดชอบ งานด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ควรมีบทบาทในการชักนำให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดโดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรเข้ามาร่วมในการประเมินผลให้มากขึ้น และควรมีการกำกับติดตามประเมินผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

การศึกษารณีศึกษา สถานศึกษาที่ปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) 3 แห่ง โดยการสัมภาษณ์ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน จากการศึกษาสถานศึกษาขนาดเล็ก คือ โรงเรียนบ้านชุมคำ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ได้หลักการที่สำคัญในการพัฒนาแนวทางที่มีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาที่ผ่านการวิจัยและทดลองใช้จนเกิดการพัฒนายิ่งขึ้น ประกอบด้วยหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน หลักการส่งเสริม ให้การอบรม สัมมนาและศึกษาดูงาน จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ จังหวัด และภายนอกจังหวัด ที่พัฒนาจน

ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง แล้วนำความรู้กลับมาทดลองปฏิบัติจนเกิดองค์ความรู้ พัฒนาองค์ความรู้ แล้วนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้ ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ด้านการแลกเปลี่ยนรู้ ประสบการณ์ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ นั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของฉลาด จันทรสมบัติ (2550: 260-265) ที่ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชน พบว่า การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ก่อนการดำเนินการวิจัย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอนงานของกลุ่มในลักษณะของเวทีจริง คือการพูดคุย ซักถาม สาธิตลงมือปฏิบัติ ณ สถานที่ตั้งของกลุ่มองค์กรชุมชน หลังดำเนินการมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนและนอกชุมชนทั้งเวทีจริง และเวทีเสมือน โดยผ่านอินเทอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ได้มากขึ้นง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ในประเด็นที่สนใจยิ่งขึ้น และหลักการในการกำกับ ติดตาม ประเมินผล การพัฒนา โดยการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แต่ละแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษาขนาดกลาง คือ โรงเรียนบ้านหนองดินคำ อำเภอโนนสง่า จังหวัดชัยภูมิ ได้หลักการในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษาที่สำคัญ คือหลักการสร้างศรัทธา กล้าเปลี่ยนแปลงแสดงความแตกต่างสร้างสื่อเทคโนโลยี สร้างศรัทธา คือการทำให้ชุมชนเห็นว่าสถานศึกษาทำจริง มีความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าจริง ๆ ชุมชนเกิดศรัทธาให้ความร่วมมือด้วยความสมัครใจ ไม่ว่าจะเป็นช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยระดมทุน กล้าเปลี่ยนแปลง คือการปรับปรุงพัฒนา ในสิ่งที่มีอยู่ดี รับสิ่งใหม่เข้ามา เช่น แหล่งเรียนรู้จะใช้หลักการของ Brain-best Learning (BBL) การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเข้ามาช่วยเป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้พัฒนาสมอง สอดคล้องกับการทำงานของสมองเรียนรู้อย่างสนุกสนานพึงพอใจ มากยิ่งขึ้น แสดงความแตกต่าง คือ การทำในสิ่งที่ยังไม่มีใครทำและที่สามารถให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ เกิดทักษะ และประสบการณ์ตรง เช่น การสร้างสระว่ายน้ำจากกระดุมจากชุมชน

และสร้างสื่อเทคโนโลยี คือ การใช้เทคโนโลยีอย่างคอมพิวเตอร์พกพาช่วยเป็นสื่อในการเรียนรู้ ช่วยให้เด็กนักเรียนเรียนรู้กันได้สะดวก รวดเร็ว ทุกที่ทุกเวลาและใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษา มีการใช้โทรศัพท์วงจรปิดหรือวีดิทัศน์ในการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Keefe (2003: 1613-A) ได้ศึกษาศูนย์การเรียนรู้วีดิทัศน์ว่า สามารถบูรณาการหลักสูตรการเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างไร ศูนย์การเรียนดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดโทรศัพท์วงจรปิด โดยเชื่อมสัญญาณไปยังห้องเรียนทุกห้อง การบริการเรียบเรียงตัดต่อวีดิทัศน์แก่นักเรียนและครู สร้างบทเรียนวีดิทัศน์ และชุดการประชุมวีดิทัศน์ซึ่งเป็นการเตรียมประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการร่วมกันกับผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ครูได้ปรับตัว ปรับหลักสูตรใช้สมบูรณทัศน์ครูมีโอกาสพัฒนาขึ้น ภายในโรงเรียนมีการแนะนำแหล่งเรียนรู้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งความสามารถของครูที่ประสบความสำเร็จการสอนตามทฤษฎีสรรค์ความรู้ และมีแรงกระตุ้นในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ และสถานศึกษาขนาดใหญ่คือ โรงเรียนบ้านโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ได้หลักการในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ คือ หลักการการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ สร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีอย่างเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บรรเจิด มีกุล (2555: 87-89) รูปแบบการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลบางของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) หลักการ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการจัดการเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรักท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และเห็นคุณค่าในชุมชนรอบๆ โรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมี

ความสุข เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งดีงามในชุมชน และอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข

3. ผลการประเมินการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของทรงรัตน์ ศรีสารคาม (2553: 144-145) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ผลการวิจัย ได้นำเสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ผ่านที่ประชุมของสถานศึกษาและชุมชนผ่านสารสนเทศ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การพัฒนาแหล่งเรียนรู้มีประโยชน์มากในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เรียนรู้จากความสนใจความถนัดของผู้เรียนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Fields (2002: 3636-A) ได้วิจัยประสิทธิผลของโปรแกรมของศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกของกลุ่มโรงเรียนในนครเท็กซัส ที่มีต่อการปรับปรุงพฤติกรรมนักเรียน การเข้าเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยพัฒนากลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียน บุคลากรทางวิชาชีพ ปีการศึกษา 2001 ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสำรวจ ผลการวิจัยพบว่ามีการศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกได้จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เอกใจใส่สร้างความผูกพันอย่างใกล้ชิดและให้ความเคารพระหว่างนักเรียนและบุคลากรส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ระดับคะแนนของนักเรียนสูงขึ้น พฤติกรรมการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรนำตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไปใช้ในการประเมินผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

1.2 ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ระหว่างแหล่งเรียนรู้ ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ผ่านสื่อสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการนำการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาในเรื่องการทำหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาควบคู่ไปกับทางการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการนำการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้อัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*.

ฉลาด จันทรสุมบัตติ. (255). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.

ฉลาด จันทรสุมบัตติ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทรงรัตน์ ศรีสารคาม. (2553). *กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

บรรเจิด มีกุล. (2555). *การนำเสนอรูปแบบการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือการจัดการความรู้: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สหાયบลิ็อกและการพิมพ์.

เอกภพ วันช่วง. (2552). ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

Fields, Deirdre D. (2002). "An Evaluation of the Texas City ISD Altcmative LearningCenter," *Dissertation Abstracts International*. 62(11): 3636-A ; May.

Keefe, David D. (2003). "A Case Study of the Effects of Texas," *Dissertation AbstractsInternational*. 64(05): 1613-A ; November.